

פתיחת הקענס השקיות וחבילות בשבת - שיעור 191

I. מקורו

תנן (שבת מ"ו.) שובר אדם את החבית לאכול ממנו גרוגרות ופירש רש"י דאין במקלקל שום איסור בשבת ושיטת הר"ן והרשב"א דדינו ככל פטורי שבת דפטור אבל אסור ובתוספות (ש"ס) כתבו דלא התירו אלא בחבית דמיירי במוסתקי דמחמת גריעותו לא חייס עלה וליכא למיחש שמא יכוין לעשותו כלי וכן הוא שיטת הרא"ש מיהו הרי"ף והרמב"ם כתבו האי דינא בסתמא (ש"ס כ"ג - ז) אלא שהשלטי גבורים דעתו לומר דדעת הרמב"ם כדעת התוספות והרא"ש וע"ע בערוך השלחן (ש"ד - ז' וס') והמחבר הבין מסתימת הרמב"ם שדעתו לאסור בשאר כלים כשיטת התוספות והרא"ש ועיין בקרבן נתנאל (קמ"ו - ח"ט "ה") ועיין בביצה (ל"ג:) ועירובין (ל"ד:) ובתוספות (ש"ס)

II. גדרו - יש "ה" דברים שצריך לחקור

(א) בשבירת חבית שלימה יש בו פלוגתא דרבוותא דרש"י והר"ן והרשב"א והריטב"א והרא"מ והגר"א מתירין דרך שבירה אמנם התוספות (קמ"ו) והרא"ש והטור ושו"ע (ש"ד - ה) אסרו בכלי שלם מטעם שיש סתירה בכלים ולכן יש לאסור כיון שרבותינו בעלי השו"ע והרמ"א הכריעו לאסור ולכן הקענס והחבילות שיש שמשמשין בהם אחר שלוקחין האוכלין לדברים אחרים אסור לפותחן אפילו דרך שבירה דשם יכוין לעשות נקב יפה (אג"מ ח - קכ"ז עקף י)

(ב) שבירת חבית מוסתקי (דהיינו שדיבק שבריה בזפת) יכול לשברה ליקח מה שכתוכה ובלבד שלא יכוין לנקבה נקב יפה דא"כ הוה מתקן מנא לכן אסור לעשות פתח בקופסאות חלב שהוא סתימה מעליא וחשוב כפותח מחדש (ש"ס קמ"ו: ש"ד - ז' ואל"מ ד - ע"ח) ויש מקילים עיין בפתחי תשובות (ש"ד)

(ג) שבירת המגופה - עיין במ"ב (ש"ד - סק"ג) דאם ירצה להתיו רק ראש המגופה לבד אפילו בחבית שלימה שרי דלא מקרי שבירה כיון שאינה מחוברת לחבית ועיין בשו"ע (כ"ט - ז) דמותר לסתור סתימת התנור שטח בטיט כדי להוציא החמין ואפשר לומר דהסרת הנייר שעל פי הבקבוק חשוב רק כמגופה ומותר ועיין אות ד להלן

(ד) לקרוע העור (או נייר) מעל פי החבית של יין מותר ובלבד שלא יכוין לעשות זינוק פירוש כעין מרזב (תוספתא ש"ס י"ז - ט) שהוא במ"ב (ש"ד - סק"ה)

(ה) שבירת אגוזים או שקדים מותר ושבירת חותלות של תמרים דינו כשבירת אגוזים (ש"ד - ח) ולכן הקענס ותיבות השפראטנס ואוכלין שבחבילות ומשקין שבשקיות של נייר שנעשו רק בשביל אלו המונחים שם וגם ידוע שאחר שלוקחין משם האוכלין זורקין אותם בני המדינה לאשפה יש להתיר לכו"ע דרך שבירה וקריעה שדמי לשובר אגוזים וכחותלות של תמרים (אג"מ ח - קכ"ז עקף י) ובכלי גדול שמחזיק ארבעים סאה אסור לכו"ע ואף במוסתקי אסור בכלי גדול (רמ"ח ש"ד - ח)

(ו) כל השאלות מענינים אלו צריך לחקור באיזה סוג או גדר נפל השאלה אם הוא בגדר כלי שלם או ב' מוסתקי או ג' מגופה או ד' עור על פי החבית או ה' שבירת אגוזים אמנם עיין באג"מ (ח - קכ"ז - י) דלמעשה אין להתיר כיון שבני תורה מועטין בעוה"ר ואין לקרוע לא שק של בגד ולא של נייר ולא לשובר הקענס ותיבות ואף לא לחתוך

ולקרוע החבל שקשור בו השק אף בדברים שהם יותר צורך שבת וכ"ש בדברים שאין בהם צורך שבת כ"כ ועוד דאיכא צורך שבת הוא שיראה מחשש חילול שבת זהו כבוד שבת היותר גדול אמנם לצורך אורחים או לצורך גדול אחר יקרע ע"י עכו"ם ואם הוא תלמיד חכם ובצנעא יש להתיר לו בצורך גדול אם יהיה לו בושט ודוקא אם אין שם עכו"ם ורק בדברים שמוותרין מדינא אבל לשכור כלי שלם אין להתיר אף בצורך גדול אלא ע"י עכו"ם (אג"מ ע"ב) וע"ע בספר פסקי תשובות (ע"ד) שהביא מקילים בדבר שמעתי מרב דוד פיינשטיין דבדרך השחתה מותר לקרוע חבילות ושקיות אפילו שלא לצורך אורחים

III. פסקי הגרש"ז אויערבאך וחזו"א בענינים אלו

(א) **הקופסאות ושקים** אשר רגילים להשתמש בהם אחרי פתיחתם והוצאת תוכנם אסור לפותחם בשבת ויו"ט אפילו אם הוא בעצמו אין בדעתו להשתמש בהם עוד שימוש נוסף ואין היתר אלא אם כן מקלקל את הקופסה או את השק ומעביר את התוכן לכלי אחר (ש"כ ע"ב - ג) ויש מחמירים גם דרך השחתה ועיין בחזו"א (נ"ח - סקי"ח) כשעושה לו פתח נעשה כלי ולא כהתלה לדוד (ע"ד - סוסקי"ג) דיש בו משום איסור סותר שהוא כלי מקודם וכתב החזו"א דמקום הספק בזה רק בשאין דעתו על הקופסא אלא להוציא מה שבתוכה ולזורקה באשפה אפשר זה חשוב כשובר חבית ליטול הימנו גרוגרות (מוסתקי) או כמתיז ראשה בסייף (ע"ד - ו) או כקוטם להריח (ש"כ - ו) או כשובר חותמות שבכלים (ע"ד - ז) אמנם יש לאסור משום גזירה דלמא יכוין לשם פתח לשמש בה להניח בה בורית או מסמרים ועוד זימנין דאינו אוכל כל הדגים וצריך שימושה ולא דמי למתיז ראשה בסייף דהתם יש שם מגופה ושם כלי מקודם והוא דרך קלקול ולא דרך בנין ואפילו דרך השחתה אסור (עיין בפסקי תשובות ע"ד - ח) ולהסיר המגופה הקטנה הנעשה מטס כפוף שסותמין בה את הבקבוקים דינו כהתזת מגופת חבית ומותר שאינה חיבור ובקופסא של שמן (או שיכר) ועושה נקב חדש ודאי הוי בדין ולא יקבנה מצדה כיון דאין כאן דין מגופה ולעשות ב' נקבים אחת להכניס האויר ואחת להוציא את השמן חייב חטאת (חזו"א נ"ח - סקי"ח)

(ב) קופסאות

1. אשר אין רגילים להשתמש בהן שימוש נוסף אחרי פתיחתן אין לפותחן מכיון שהדרך היא לשמור בהן את התוכן עם פתיחתן ואין לפותחן אפילו אם מריק את התוכן מיד עם פתיחתן (ש"כ ע"ב - ג) ויש מקילין (הגרש"ז ח' שש"כ ע"ב - ז - י) אם כוונתו בפתיחת הקופסה כדי לזורקה מיד דחשוב ככלי רעוע ודינו כמוסתקי משמע שאף מוסתקי היה רגילים להשתמש בה הרבה פעמים אפ"ה מותר לשברה
 2. שקיות של חלב או מיץ הוה ככלי גרוע אפילו לחזו"א ודינו כמוסתקי (ש"כ הערה י"ח) ובלבד שלא יכוין לעשות פתח יפה ולא יפתח במקום הנדבק אלא יחתוך קצת בגוף השקית ואם בדעתו להשתמש בהן שימוש נוסף אסור לפותחן גם להמקילים דלא גרע מחותך קיסם לחצוץ בו שיניו (מ"ג ש"כ - סוסקי"ג)
 3. חבילות קיל טפי מחבית של מוסתקי ואף לדעת החזו"א שרי ודינו כמגופה וגם אינו חשוב כמפרק ניירות דבוקין כיון דאין זה של קיימא (ש"כ ע"ב - הערה י"ג)
- (ג) שקיות אשר רגילים להוריק את תוכנן מיד עם פתיחתן כמו שקיות קטנות של סוכר מותר לפותחן בשבת ויו"ט ואף מותר לחתוך אותם במקום המיוחד לכך ואין בזה משום מלאכת מחתך דמה שהוא חותך במקום המוסמן אינו אלא שלא ישפך הסוכר (ש"כ ע"ב - הערה כ"ה)